

*En omsorgsfull strejk**

*A Careful Strike**

* *Precarias a la deriva*, 2005

Intervju med Sam Hultin av Maya Nagano Holm

Stockholm 2020.12.07–2020.12.10

Maya Nagano Holm: Ditt bidrag till utställningen *En omsorgsfull strejk** är en aktivering av historiska dokument från den tidiga transrörelsens organisationsformer och aktivism i Sverige utifrån klubben Transvestia som har sitt 56-årsjubileum i år. Vad handlar Transvestias 56-årsjubileum om?

Sam Hultin: Jubileet är en del av det pågående projektet *Eva-Lisas monument*, som lyfter fram delar av Sveriges tidiga transrörelse samt dess relation till lesbisk och feministisk rörelse från tidigt 60-tal fram till idag. Projektet tar avstamp i det material som transpionjären Eva-Lisa Bengtson (1932–2018) samlade till ett unikt arkiv över sitt liv som aktivist och som jag fick förtroendet att förvalta efter hennes bortgång.

Transvestia, som startades av Eva-Lisa och hennes vän Erika Sjöman 1964, var Sveriges första klubb för transpersoner*. Jubileet, som på grund av pandemin kommer skjutas upp till hösten 2021, är en hyllning till klubben som under några år i slutet på 1960-talet var en livsviktig oas för transpersoner, lesbiska samt personer med olika fetischer, läggningar och drömmar som på olika sätt bröt hetero- och cis-normer. Evenemanget kommer att hållas i samma byggnad på Östgötagatan som klubben hade sina fester i.

I väntan på jubileet kommer videon *Kära Eva-Lisa* (2020) visas på Mints hemsida. Videon baseras på några av de brev Eva-Lisa fick när hon startade klubben som tillsammans med foton från festerna berättar historien om Transvestia.

* Termen transperson uppkom inte förrän sent 90-tal, men jag använder termen då den i en samtida kontext bättre beskriver klubbens medlemmar än termen transvestit som de själva använde.

MNH: När jag tänker på transhistoria i Sverige så tänker jag på historisk exkludering och osynliggörande inom och från olika delar av feministiska- och arbetarrörelser. Men genom ditt konstnärskap och projekt *Eva-Lisas monument* – och samtida organisering för transpersoners rättigheter i Sverige och i världen – så möjliggörs en queer historieskrivning och kamp där historier av gemenskap och solidaritet blir framträdande. Vad tänker du? Hur tänker du dig att detta jubileum och Eva-Lisas monument relaterar till samtida villkor för transrörelsen och arbetarrörelsen, och för konst som står i relation till dessa rörelser?

SH: En viktig del i att känna att ens identitet är giltig är att ha tillgång till sin historia. Att kunna spegla sig i människor som levt i andra tider och på andra platser kan hjälpa en att förstå att en inte är ensam eller galen för att ens längtan och begär befinner sig bortom samhällets normer. Att dessutom få kunskap om hur homo- och transfobins historia ser ut, hur transuttryck stigmatiserats genom kolonisering och lagstiftning samt hur det påverkat andra rättighetsrörelser relation till transrörelsen är också viktigt för att förstå hur vi idag förstår transidentiteter. På grund av det historiska och samtida marginaliserandet av transpersoner finns dessvärre stora luckor i historieskrivningen. Därför blir arkiv som Eva-Lisas så viktiga för att fylla åtminstone delar av dessa. En röd tråd i arkivet, som hjälper oss att förstå varför dagens samtal om trans ser ut som de gör, är hur många marginaliserade grupper distanserar sig från än mer utsatta grupper som ett sätt att skydda den lilla makt/status de har i stället för att solidariserar sig med den utsatta gruppen. Utanför arkivet går detta att se i allt från den tidiga strejkrörelsens ovilja att samarbeta med kvinnor till i så kallad vit feminism som inte tar hänsyn till hur rasism och sexism samspelar för att förtrycka rasifierade kvinnor. I Eva-Lisas arkiv visar sig detta bland annat i hur den tidiga transrörelsen utvecklades efter några år. Med tydlig inspiration från den amerikanska transvestitrörelsen exkluderades snart transsexuella (!) och homosexuella vilket drabbar Eva-Lisa som både är transsexuell och lesbisk. I den amerikanska feministiska rörelsen på 70-talet och i den svenska på 90-talet kan vi också se en debatt som liknar den vi ser idag – radikalfeminister ser transpersoner som ett hot mot kvinnor och exkluderar dem. I slutet av 90-talet var det exempelvis vanligt att skriva "Transsexuella och transvestiter ej välkomna" under lesbiska event i RFSL Stockholms tidning *På gång!* och under samma tid blev Eva-Lisa, efter nästan 20 års engagemang, utestängd från Kvinnohuset i Stockholm. Men i arkivet finns också exempel på motsatsen – sammanhang som i stället varit inkluderande och där det skapats plats för fler. Förutom Transvestia fungerade exempelvis det sena 60-talets lesbiska Jerry's damklubb samt de senare kink-klubbarna Lash och Wish på samma sätt. Om vi kan se dagens samtal om och förståelse av trans i ljuset av 70- och 90-talens debatter eller till och med utvidga vår förståelse för hur rädsla för att förlora makt fungerar så tror jag att vi kan ha ett rimligare samtal idag.

Att som konstnär arbeta med dessa frågor med utgångspunkt i arkivet tycker jag är ett bra sätt att göra dagens trans-community delaktig i historien och i historieskrivningen. Kollektiva inkluderande processer där stadsvandringar, jubileum och så vidare utgör grunden kan göra historien mer tillgänglig för ett berört community och låter det komma samman och låter det förhoppningsvis även hitta styrka i historien och i varandra.

MNH: *Kära Eva-Lisa* är också ett performance och en högläsning av de brev som Eva-Lisa fick, som du gjorde tillsammans med delar av Stockholms trans-community på Moderna Museet 2019. Jag tänker att detta performance är en sådan kollektiv inkluderande process som du beskriver. Till videoverket *Kära Eva-Lisa* (2020) använder du samma brev- och fotomaterial, men hur tänker du dig att historieberättandet skiljer sig åt när den rumsliga och kollektiva aspekten av en högläsning saknas?

SH: Ja, precis – med undantaget att fotona inte visades i performancet, förutom ett par i pressmeddelanden. Styrkan i performance-situationen är ju osäkerheten och känslan av absolut närvaro i rummet, att alla är med om (nästan) samma sak och kollektivt kan bära den stunden med sig. En del i mitt arbete som jag verkligen tycker om är också att få arbeta med en grupp och skapa möten mellan olika queera generationer, vilket ju är möjligt när en kan skapa fysiska situationer. I performancen satt vi som läste i en ring och riktade oss till varann medan publiken satt runt vår lilla "bubbla" och lyssnade. I videon understryks i stället avståndet mellan brevskrivarna och i det finns en skörhet som kanske bättre gestaltar hur verkligheten faktiskt tedde sig för dem. Jag tror också att det blir en balans mellan den skörheten och fotona som jag tycker skildrar gemenskap på ett fantastiskt fint sätt. Jag är

också glad att (även i pandemitider) kunna få dela dessa bilder till vårt community. Det blir ju en påminnelse om vad som förhoppningsvis snart kommer att vara möjligt.

MNH: Vad innebär det för dig att arbeta som konstnär i relation till transrörelsens historia idag? Vilka frågor och utmaningar tror du kan uppstå när en försöker skapa konst som representerar, avbildar eller skildrar en rörelsens historia?

SH: Det är alltid klurigt när en tar sig an att återge delar av en marginaliserad gruppens historia. Eva-Lisas liv innehåller dessutom flera, såriga debatter, om utsatta grupper som i relativt liten grad blivit återberättade. Mina gestaltningar blir ju också väldigt subjektiva – jag är inte forskare och dessutom var jag vän med den jag berättar om. Det blir dock problematiskt när ett (konst-)projekt förväntas representera ”hela historien”, vilket förstås är lätt hänt när något beskrivits i så pass liten grad som exempelvis transhistorien. Samtidigt är det viktigt att historierna berättas och jag tänker också att det finns goda skäl för att utgå från hennes queera nätverk. Jag har från projektets början haft mycket och nära kontakt med hennes vänner och community (som i flera fall tangerar mitt eget). Dessa personer och sammanhang har även på flera sätt bidragit till att projektet över huvud taget kunnat realiseras. I förlängningen hoppas jag såklart också att historier som kompletterar Eva-Lisas får ta plats samt att andra än mig tar sig an arkivet och fokuserar på sånt som jag, utifrån mina perspektiv, missar.

MNH: Utställningen *En omsorgsfull strejk** tar avstamp i Ruben Nilsons målning *Arbetarrörelsens historia* (ca 1940). Finns det något i Nilsons målning som resonerar med ditt konstnärskap?

SH: Jag tycker om att mitt arbete får stå bredvid Nilsons. Inte i polemik utan mer som ett tillägg eller kommentar. En påminnelse om att fler berättelser pågår och har pågått samtidigt.